

1 april 2020

nummer 126

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

VAN MBO NAAR HBO EEN BESCHOUWING

- **Ad-instroom mogelijk extra groot door economische ontwikkelingen**
- **Inschrijving voor 1 juni biedt ruimte om alles nog goed te regelen**
 - **Bekostiging bij vertraagde inschrijving is een aandachtspunt**
- **Van mbo naar hbo in het algemeen: wat komt er dan allemaal om de hoek kijken...**
- **Creatieve gedachte voor (vertraagde) mbo-afstudeerders: biedt een studeerbaar vierjarig Ad-B-traject aan, met allerlei scenario's**

Inleiding

Het is een situatie die door eigenlijk niemand meer goed op het netvlies is te toveren. Veel scenario's, met allerlei mogelijkheden voor een land dat verschrikkelijk afhankelijk van andere landen en werelddelen. Het is spannend voor de gezondheidszorg, de maatschappelijk, de economie, de cultuur... en het is helder dat 'onderwijs en scholing' in de haarvaten zitten van alle structuren die nu volledig door elkaar worden geschud. En waarbij ook nog wel naschokken zullen gaan optreden, zo verwachten veel deskundigen, met alle gevolgen van dien voor het vormgeven ervan.

In dit nummer willen we, vanaf deze zijlijn, vooral ingaan op hetgeen zich mogelijk kan voordoen rond de aansluiting en doorstroom bij het traject mbo-hbo. In de media wordt veel gespeculeerd over de gevolgen van hetgeen zich nu afspeelt en de maatregelen die de overheid heeft genomen – en mogelijk nog zal nemen in overleg met de betrokken onderwijskoepels. Vaststaat dat de huidige situatie verschrikkelijk veel vraagt van onderwijsinstellingen, het management, de coördinatoren, het ondersteunend personeel en de docenten die op een verbazingwekkende wijze alle creatieve bronnen aanboren. Wat er nu op korte termijn is gerealiseerd, om studenten in het mbo en hbo op de rit te houden, is zonder meer een grote en ongeëvenaarde prestatie.

Uiteraard zitten er haken-en-ogen aan deze oplossingen, zeker als de situatie nog langer gaat duren. Er kunnen voor studenten onzekerheden gaan ontstaan omdat niet alles op afstand en digitaal is aan te pakken. Ook hebben we het dan over zakelijke aspecten met betrekking tot de voortgang van de studie, zeker als niet helder meer kan worden gemaakt wat de consequenties van een inschrijving zijn. Daarom zetten we in dit nummer gewoon maar een aantal aspecten op een rijtje, samen met mogelijkheden om daaraan invulling te geven – vooral ook met de Ad-opleiding in het achterhoofd.

Voor alle duidelijkheid: er is meer dan alleen 'mbo-hbo' (volgende keer kijken we ook naar het traject 'havo/vwo-hbo'). Tevens wordt er binnen hogescholen en mbo-instellingen zelf al keihard gewerkt aan allerlei scenario's. Oplossingen worden lokaal, regionaal en landelijk met elkaar gedeeld, net zo goed als de overheid meedenkt en op basis van adviezen van experts en de onderwijskoepels tracht aan te geven hoe een student het beste is geholpen in een situatie waarin hij of zij ook helemaal niks aan kan doen – zeker als daardoor 'net niet' het mbo-diploma is te verwerven. Het overkomt ons allemaal. Bovendien is alles wat hieronder staat mede gebaseerd op informatie die bij ons binnenkomt – en op die manier is het een en ander met elkaar te delen.

1 MBO en Ad-opleiding: instroom...

Door de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt vanwege de crisis ligt het voor de hand dat het aantal baanopeningen en de kansen om zelfstandig aan de slag te gaan, een heel stuk minder zullen zijn.

Dat geldt gelukkig niet voor alle sectoren zoals in de zorg en welzijn en allerlei technische beroepen die op zichzelf al belangrijk zijn voor onze economie, maar die tevens ondersteunend zijn aan de gezondheidszorg en daarmee samenhangende deelsectoren.

Maar voor veel mbo-studenten die het diploma behalen en op zoek gaan naar werk, zal blijken dat onze economie weer moet oprabbelen en een doorstart gaat doormaken. Daarbij mag worden verwacht dat bedrijven en andere organisaties eerst moeten en willen bezien hoe om te gaan met degenen die nu geen baan meer hebben dan wel thuis zitten zonder werk en met geldelijke ondersteuning van of via de overheid. Ook moeten ze een inschatting maken van hoe om te gaan met de kansen om in veranderende omstandigheden, nationaal en internationaal, hun marktaandeel terug te verdienen. De economie komt uiteraard straks weer op gang, maar mogelijk op een andere wijze, ook als consumenten naar hun eigen situatie kijken en gaan bedenken wat er van de crisis wordt geleerd over het 'consumptiegedrag' binnen de maatschappij en dus ook de economie.

Het kan dus best zijn dat veel meer mbo'ers ervoor gaan kiezen door te stromen naar een hbo-opleiding. Omdat Ad-opleidingen zich in de afgelopen jaren sterk op het mbo hebben gericht en hogescholen tevens de onderliggende programma's een praktische, arbeidsmarktrelevante insteek hebben gegeven, zou het niemand verbazen als deze groep voor een relatief groot deel kiest voor een Ad-opleiding. Het betekent, zou je kunnen zeggen, voor deze afgestudeerde mbo-studenten een uitstel van twee jaren van het zoeken naar werk, maar nog belangrijker in de afweging kan zijn dat bij een – niet te hopen – groeiende werkloosheid het hebben van een diploma op een hoger niveau de kans op werk sterk kan vergroten.

We nemen aan dat de hogescholen en zeker de instellingen die de Ad's hebben gebundeld in een 'Professional Associate College', dit onderkennen. Dat betekent dat er rekening moet worden gehouden met meer groepen, docenten, ondersteuning en alle andere zaken om de opleidingen goed vorm te geven. Ongetwijfeld zal op nationaal niveau worden bekeken hoe er kan worden samengewerkt, om de effecten te kunnen meten en in voorkomend geval te bezien hoe te handelen en elkaar te helpen.

2 Inschrijving voor 1 juni

Er is ruimte geschapen voor het aanmelden bij een hbo-opleiding. Iedereen heeft nu een maand langer:

Uit de brief aan de TK d.d. 19 maart 2020: De reguliere aanmelddeadline voor studenten (1 mei) wordt verschoven naar 1 juni. Dit geeft ruimte aan studenten die zich door het coronavirus niet op tijd konden aanmelden. Het kan zijn dat bepaalde vormen van de studiekeuzecheck geen doorgang kunnen vinden, omdat deze vraagt om fysieke aanwezigheid van de student. Daarom vervalt het recht dat studenten hebben op een studiekeuzecheck voor die studenten die zich na 1 mei inschrijven. Er blijft wel een de inspanningsverplichting gelden en zo veel als mogelijk moet worden gezocht naar een alternatieve vorm van de studiekeuzecheck. Bijvoorbeeld door het afnemen van een digitale toets, een vragenlijst met een telefonisch gesprek of andere studiekeuzeactiviteiten waarvoor de student niet fysiek aanwezig hoeft te zijn.

Er is dus veel minder tijd beschikbaar voor de studiekeuzecheck, informatiesessies en andere bijeenkomsten die zijn te gebruiken voor verdere advisering aan a.s. studenten. Daarom heeft de Minister dit dringende beroep gedaan op het hbo om daarmee soepel en creatief om te gaan. Het is onderhand duidelijk dat hogescholen dit ook als zodanig oppikken, en ervoor gaan zorgen dat deze 'checks' doorgang kunnen vinden. Ook 'open dagen en avonden' vinden nu digitaal plaats, om zoveel mogelijk a.s. studenten de juiste keuze te laten maken.

Daarnaast zijn dus voor het havo en vwo de eindexamens afgeschaft, om ruimte geven voor het afnemen van de schoolexamens. Dat kan ook nog in juni, met herkansingen. Dat zou betekenen dat het haalbaar moet zijn om uiterlijk 1 juli te weten of a.s. studenten hun diploma hebben behaald. Dat geeft vervolgens ruimte alle zakelijke aspecten van de inschrijving verder te gaan regelen, om een volledige start per 1 september te hebben.

3 Bekostiging in geval van vertraging bij inschrijving

Aangezien er in korte tijd een krachttoer op landelijk en instellingsniveau moet worden verricht, denkt OCW dat er wel eens a.s. studenten zullen zijn die pas na 1 oktober alles rond hebben met betrekking tot het inschrijvingsdossier. Daarom deze afspraak ter geruststelling:

Uit de brief aan de TK d.d. 19-3-2020; Studenten die per aankomend studiejaar beginnen, maar het dossier nog niet compleet is als gevolg van vertraging door het corona virus zullen wel voor bekostiging in aanmerking komen. Met de VH en VSNU moet worden besproken op welke wijze dit concreet wordt vormgegeven.

Deze studenten tellen mee voor de bekostiging, op de formele teldatum. Mochten ze zich echter voor meerdere opleidingen hebben aangemeld, is toch snel duidelijkheid nodig. Mbo'ers die nog geen diploma per 1 september hebben maar wel voor 1 oktober, kunnen in deze aangepaste procedure worden meegenomen. Voor allen geldt uiteraard dat helder moet zijn dat ze ook echt per 1 september kunnen beginnen en tevens per 1 oktober daadwerkelijk aan de studie zijn – dus geen 'spookstudenten' met een nog lopend dossier en geen duidelijkheid over de concrete status als studerende.

4 MBO naar HBO in het algemeen

De toelating van mbo'ers kan een stuk ingewikkelder komen te liggen. Er zijn geen landelijke mbo-examens. Veel mbo-4-opleidingen hebben in hun laatste fase een stage (beroepspraktijkvorming) opgenomen en het is wel duidelijk dat daarmee nu van alles mis kan gaan, gelet op de verslechterde economische positie van veel bedrijven, organisaties en instellingen. Mogelijk moeten er ook nog allerlei keuzedelen worden afgerond, met bepaalde toetsen die daarvoor nodig zijn.

De mbo-instellingen staan in de genoemde gevallen ook veelal machteloos, al mogen ze alternatieve opdrachten op niveau aanbieden – en dat doen ze ook uit alle macht, als het gezien het type opleiding verantwoord is. Het vraagt sowieso veel tijd, energie en inzet van de docenten en het management om alles op tijd rond te krijgen.

De overheid maakt zich vooral bezorgd over die mbo'ers die op basis van de huidige stand van zaken rond de studievoortgang, in de komende maanden zonder al te veel problemen gewoon hadden kunnen afstuderen. Er wordt daarom aan het mbo en hbo een oproep gedaan om gezamenlijk te bezien hoe deze mbo'ers – ook al is het maar een beperkte groep – kunnen worden geholpen om niet in de kou te komen staan.

Het betekent natuurlijk niet dat koste wat kost het diploma met allerlei kunstgroepen uiterlijk eind augustus moet worden kunnen behaald. Maar, zo wordt gesteld, als iemand het niet redt en in aanmerking wil komen voor de specifieke constructie, moet er wel sprake zijn van een studieachterstand die relatief eenvoudig en zonder veel extra en aanvullende studie moet zijn in te halen vanaf 1 september.

Uit de brief aan de TK d.d. 19 maart: Voorkomen moet worden dat een mbo-student volgend studiejaar niet aan zijn hbo-opleiding kan beginnen door een kleine studievertraging, die het gevolg is van deze coronacrisis. Het gaat dan om de mbo-student die door deze crisis nog één of enkele kleine vakken niet heeft kunnen afronden voor 1 september dan wel in de afronding van beroepspraktijkvorming zit en dat wel voor 1 januari 2021 kan doen. De hogeschool zal deze student toch al toelaten tot haar onderwijs. Na mbo-diplomerings vindt dan formele inschrijving plaats; als het mbo-diploma niet voor 1 januari 2021 wordt behaald, zal de student alsnog van de hbo-opleiding af moeten.

Dit vraagt om een goede communicatie tussen mbo en hbo, op basis van de contacten die er zonder meer al zijn. Er moet tussen hogescholen en aanleverende mbo-instellingen worden bezien wat gezamenlijk onder 'nog een paar zaken te doen' wordt verstaan. Daarvoor is een format nodig, ook al omdat het mbo niet met vakken en studiepunten werkt – en dus een hbo-norm zoals 'nog maximaal 10 punten te behalen' niet te gebruiken is. Voor de stages is wellicht ook wel iets te vinden tijdens de hbo-studie, met weekenden, een dag per week of met inzet van vakanties – en/of via een combinatie met praktijkonderdelen van de hbo-opleiding.

Er zitten toch wat haken en ogen vast aan deze opzet. Het lijkt erop dat de inschrijving in een hbo-opleiding mogelijk wel nog via Studielink kan verlopen, maar dat de mbo'ers zich tevens vanwege het maatwerk met gebruik van een specifiek registratiesysteem bij een hogeschool moeten aanmelden.

Tevens blijft de student formeel ingeschreven bij de mbo-instelling en kan hij dus niet optimaal van alles profiteren, kijkend naar de formele regelingen voor hbo'ers. Toch zal hij naar de vestiging van de hogeschool moeten gaan, om daar gebruik te kunnen maken van de voorzieningen aldaar. We nemen aan dat hogescholen hiervoor een plan klaar hebben liggen.

De Minister heeft aangegeven dat er wel een deadline is voor het behalen van het mbo-diploma nl. 1-1-2021. Lukt dat niet, dan moet de betrokken student de hogeschool verlaten om volledig terug te keren naar de mbo-instelling om zich daar de rest van het studiejaar te focussen op het eind-examen. Mogelijk kan daar nog een oplossing voor worden gevonden: zie de laatste paragraaf, door een aanvullen 'mbo-hbo'-programma aan te koppelen.

Aandachtspunten

Wat dit allemaal met zich meebrengt en nog zal brengen, is niet zo eventjes snel over het voetlicht te tillen. Een paar zaken die we zoal voorbij zagen komen, zijn:

- Vanuit het mbo waaieren de studenten uit over een allerlei hogescholen en opleidingen, en dan ook nog over de varianten (voltijd, duaal). Dat betekent dat er veel afspraken nodig zijn om iedereen van dienst te zijn.
- Het is van groot belang om snel te weten welke mbo'ers het betreft en naar welke hogeschool en opleiding ze willen gaan, om straks ook nog ruim voor de start van het studiejaar te kunnen bepalen wie in aanmerking komt voor deze constructie.
- Hoe om te gaan met het combineren van de mbo-studie en de hbo-opleiding, in logistieke zin.
- Hoe verloopt de formele inschrijving in het hogeschoolsysteem, met alle rechten van dien.
- Wat te doen als de mbo-student stopt met de hbo-studie en hoe te bezien wat de formele status is van voldoende resultaten voor bepaalde onderwijsseenheden – bijvoorbeeld als het gaat om de termijn waarop deze nog weer zijn te gebruiken.
- Mogelijkheden om na 1 september en voor 1 januari van opleiding te switchen, eventueel zelfs van hogeschool.

Bekostiging van het hbo-onderwijs op basis hiervan

Er zal door de overheid samen met de hogescholen moeten worden bezien hoe om te gaan met de financiële consequenties van alle ontwikkelingen en de consequenties ervan. Die zijn er voor de instellingen op zich, maar ook voor het verzorgen van onderwijs aan degenen die:

- nu toch maar blijven studeren in plaats van het hbo te verlaten
- niet kunnen afstuderen en langer staan ingeschreven
- behoren tot de extra groepen om de mbo-instroom op te vangen
- nu tijdens de studie vertraging oplopen en geen tentamens en herkansingen kunnen afleggen, en volgend jaar dus ook daarmee aan de bak moeten.

En denk ook aan:

- aanstellingen voor docenten e.a. die dit studiejaar aflopen en mogelijk moeten worden verlengd vanwege een onverwacht groter aantal groepen, gelet op hetgeen hierboven in stukje 2 staat vermeld;
- aanvullende registratiesystemen (mbo-instroom, degenen die blijven studeren, uitvallers volgend studiejaar e.a.);
- idem voor degenen die vanuit het mbo mogen gaan studeren en pas formeel mogen worden ingeschreven;
- verrekening van activiteiten gericht op het alsnog verwerven van het mbo-diploma;
- extra begeleiding en opvang van deze groepen.

Een specifiek probleem doet zich overigens voor als de studenten die eigenlijk zouden moeten vertrekken op basis van een bindend studieadvies, gewoon zelf besluiten om door te gaan en nog na 1 oktober als student staan ingeschreven. Als deze studenten bijvoorbeeld uiterlijk per 1 februari 2021 alsnog moeten vertrekken, is er voor het gehele jaar bekostiging verstrekt. Er dient ook verrekening van het collegegeld plaats te vinden.

Interne regelingen voor mbo'ers zonder diploma in het hbo

Elke hogeschool zal intern moeten nagaan hoe mbo'ers zonder diploma en vallend in de categorie 'we verwachten dat ze voor het eind van het jaar aan alle mbo-verplichtingen hebben voldaan' een plek in de opleiding gaan krijgen. Het is van belang dat er geen onduidelijkheid bestaat over die verwachting, om te voorkomen dat er gedurende het eerste semester massaal mbo'ers het pand verlaten, met alle gevolgen voor de organisatie van dien.

Moet je ze met elkaar in een aparte groep zetten, met een eigen rooster en een vorm van maatwerkbegeleiding, ook met steun van een team met mbo-docenten? Loop je een groot risico als deze studenten verspreid zijn over alle groepen? Zo is er nog wel veel werk aan de denk-winkel met het zoeken naar en toepassen van creatieve oplossingen.

5 Van mbo naar Ad-opleiding (en dan de Bachelor) – een creatieve optie hiervoor?

Omdat nu toch al veel mbo'ers naar Ad-opleidingen doorstromen, ook steeds meer met alle mond-tot-mond reclame, is het wellicht een interessante gedachte om te bezien of de mbo'ers die straks nog net niet een diploma hebben, bewust op een specifieke en doelgerichte wijze in Ad-trajecten kunnen worden ingepast. Het is simpelweg zo dat iemand met een Ad-getuigschrift in principe verwant kan doorstromen naar een resterend bachelorprogramma. Dat moet absoluut kunnen met een samengesteld traject van vier jaren, als een studeerbaar geheel.

Uiteraard moet het wel om een substantiële groep mbo'ers gaan, goed te identificeren en snel te koppelen aan Ad-opleidingen. Zo niet, dan moet het individueel worden geregeld, op basis van een verzoek van een mbo'er, met steun en een verklaring van z'n mbo-instelling.

Het voorstel is, en laat men de handschoen dan maar al dan niet opnemen, om onderstaande constructie te hanteren. Als een deel van de Ad nu al op een mbo-locatie wordt aangeboden, is dat mooi meegenomen.

- Overleg als Ad- en bacheloropleidingen binnen een hogeschool over het inrichten van een vierjarige leerroute via de Ad, leidend naar de bachelorgraad – uiteraard nog altijd met de mogelijkheid om met de Ad aan het werk te gaan. Maar daarmee kun je zeker degenen die de Bachelor op het oog hebben, van dienst zijn.
- Maak daarbij duidelijk dat het resterend programma voor de bachelorgraad een eigen traject binnen de bacheloropleiding is – dus een soort afstudeerrichting-op-maat. Daarvoor zijn al vroeg voorbereidingen te treffen binnen de hogeschool.
- Overleg met mbo-instellingen over het behalen van het mbo-diploma en bespreek wat te doen als de betrokkenen daarin niet slagen voor 1 januari – en dus terug moeten vallen op het mbo. Een optie is dat het tweede semester wordt gebruikt voor het afronden van de mbo-opleiding in combinatie met het aanbieden door de hogeschool van geschikte Ad-onderwijseenheden op de mbo-locatie. Zij kunnen zich dan in 2021 weer formeel laten inschrijven bij de hogeschool voor een Ad-opleiding, met mogelijk al een bundel aan vrijstellingen voor het eerste jaar.
- Ga met elkaar na hoe dit alles formeel kan worden geregeld, als het gaat om de status van deze groep mbo'ers, binnen het hogeschoolsysteem.
- Maak daarnaast over dit alles landelijke afspraken als Ad-aanbieders met de overheid, als het gaat om de bekostiging. Het eerste jaar (2020-2021) moet daarbij mogelijk losstaan van het budget voor degenen die zich pas in 2021 formeel als hbo-student laten inschrijven.

Een mogelijk neveneffect van bovenstaande aanpak is dat de betreffende groep mbo'ers zich niet volledig verspreid over zowel de Ad- als de bacheloropleidingen, en dan ook nog over meerdere varianten. Ze komen wellicht ook nog eens in groepen met veel havisten en vwo'ers, met de kans dat na enige tijd deze mbo'ers de studie moeten staken, met alle gevolgen van dien voor bepaalde onderwijsactiviteiten, zeker als daarbij een vorm van samenwerking is vereist.

Gedachten bij de bekostiging hiervan

Zoals door OCW aangegeven in de communicatie naar het onderwijsveld, wordt er goed naar de scenario's voor de bekostiging hiervan gekeken. Misschien kan in allerlei modellen, dus als het gaat om het 'bundelen' van deze groep mbo'ers in Ad-opleidingen, een aantal van de volgende argumenten en instrumenten worden meegenomen – als een soort 'aanbod' van deze kant om de discussies en onderhandelingen te voeden:

- Er is voor elke student vier jaar reguliere bekostiging beschikbaar zijn. Dat betekent dat degene die de Ad-opleiding volgt, ook bij uitloop van de studie naar drie en zelfs vier jaren, geld oplevert voor de hogeschool.
Als derhalve deze mbo'ers zonder diploma op 1 oktober staan ingeschreven, zou het kunnen betekenen dat door een grotere studiebelasting in het eerste semester tot eind december op voorhand een uitloop van de studie gaat plaatsvinden.

- Het is uiteraard goed om te bezien op welke wijze de Ad-opleiding die erin slagen om deze mbo-student in twee jaren het diploma te laten behalen, hiervoor kunnen worden beloond. Mogelijk dat hiervoor een tijdelijke 'bonus' kan worden verstrekt.
- Mocht het diploma toch drie jaren studie vragen, valt te overwegen om die bonus toch te verstreken als de betrokken student doorgaat naar een bacheloropleiding – en het budget (voor een half jaar of zo) over te hevelen naar die bacheloropleiding, ter compensatie van het feit dat er nog maar een jaar aan overheidsbekostiging resteert.
- Er zal ongetwijfeld worden bezien hoe om te gaan met de mbo'ers die wel met de hbo-opleiding starten, op 1 oktober ingeschreven staan, en vervolgens toch per 1 januari of al eerder de hogeschool dienen te verlaten. Wellicht wordt voor die groep vastgesteld dat de bekostiging maar voor een half jaar geldt, maar daarvoor moet wel een apart deel van het systeem worden ingericht. Mocht de overheid dit te lastig vinden en ook voor deze studenten een vol jaar bekostiging uittrekken, kunnen de hogescholen bezien hoe om te gaan met dit 'extra' budget.

Het ligt voor de hand dat een groot deel van de groep mbo'ers die aan het hbo beginnen, vervolgens zich noodgedwongen weer volledig dient te gaan wijden aan het behalen van het mbo-diploma, in 2021 opnieuw aanklopt bij een hogeschool. Mocht er dus geld zijn, zoals hier genoemd, kan daarmee in samenspraak met de betrokken mbo-instellingen in het tweede semester van het komende studiejaar een aanvullend 'mbo-hbo-programma' – zoals al eerder hier genoemd – worden gefinancierd.

De betrokken studenten hebben dan nog maar weinig 'om handen' en zo vallen er ook minder gaten in de doorlopende leerlijn als zij na het mbo toch opteren voor het hbo. Ze kunnen uiteraard met het mbo-diploma werk gaan zoeken, ter overbrugging, maar of die kansen er zijn, is nog even koffiedik kijken.